

KATEŘINA
LACHMANOVÁ
KARIKATÚRY BOHA

Spolok svätého Vojtecha
Trnava 2024

ČÍTANIE
S PRIDANOU
HODNOTOU

© Kateřina Lachmanová, Praha 2014

© Spolok sv. Vojtecha – Vojtech, spol. s r. o.,
Trnava 2024

ISBN 978-80-8161-653-2

MOTTO

*„To, čo si mnohí predstavujú
pod pojmom Boh, našťastie neexistuje.“*

Karl Rahner

ÚVOD

Keď chce človek hovoriť o tom, aký Boh je a aký nie je, kráča vždy po tenkom ľade. „Som trochu nesvoj z prednášok na tému falošných predstáv o Bohu, pretože všetky predstavy o Bohu sú falošné,“ dodáva istý autor.¹ Z istého uhla pohľadu mu dávam za pravdu, veď karikatúr Boha by sa dalo nájsť aspoň tolko, koľko je na zemi ľudí, ktorí si o ňom tvoria nejakú predstavu. Boh zo svojej podstaty nekonečne presahuje všetko naše chápanie a všetky naše predstavy. Jeden teológ povedal: „V tomto svetle je akákoľvek teológia len ‚blábotanie o Bohu‘.“ Nieкто dokonca tvrdí, že keď sa usilujeme opraviť karikatúru Boha, vždy len vyrobíme nejakú ďalšiu, možno aj horšiu, než je tá, ktorú chceme vylepšiť. Boh je skutočne „stále iný“, ľudskými slovami a predstavivosťou ho nedokážeme naplno uchopiť ani vtesnať do pozemských škatuliek. Keby bol ľahko pochopiteľný a uchopiteľný, nebol by to Boh. Apoštol Ján už v úvode svojho evanjelia prehlasuje, že „Boha nikto nikdy nevidel“ (Jn 1, 18). Ján však pokračuje: „Boha nikto nikdy nevidel. Jednorodený Boh, ktorý je v lone Otca, ten o ňom priniesol zvest“ (Jn 1, 18). Ježiš nám sám krátko pred svojím utrpením slávnostne prisľúbil: „Nenechám vás ako siroty, prídem k vám. V ten deň spoznáte, že ja som vo svojom Otcovi, vy vo mne a ja vo vás. Kto má moje prikázania a zachováva ich, ten ma miluje. A kto miluje mňa, toho bude

milovať môj Otec; aj ja ho budem milovať a zjavím mu seba samého“ (Jn 14, 18 – 21). Tak predsa! Je tu niekto, kto videl Boha a zažil jeho prítomnosť – Ježiš Kristus, Boží Syn. Je tu ten, ktorý sám „prebýva v lone Otca“; pozná teda Božiu podstatu a môže nám o ňom autenticky rozprávať. A nielen rozprávať. Keď ho Filip požiadal, aby im už konečne ukázal Otca, odpovedal veľmi dôrazne: „Filip, toľký čas som s vami, a nepoznáš ma?! Kto vidí mňa, vidí Otca. Ako môžeš hovoriť: ‚Ukáž nám Otca?!‘ Neveríš, že ja som v Otcovi a Otec vo mne? Slová, ktoré vám hovorím, nehovorím sám zo seba“ (Jn 14, 9 – 10).

Ak chceme Boha lepšie poznať, ak sa chceme posúvať od karikatúry k originálu, je múdre pozorne počúvať jeho Syna. Konfrontovať svoje názory a pocity o Bohu s tým, čo o Bohu hovorí Ježiš v evanjeliách. Okrem toho máme k dispozícii svedectvá mnohých Božích priateľov, ktorí Boha milovali celým srdcom a ktorým sa dával poznať tým naj dôvernejším spôsobom, aký umožňuje ľudská obmedzenosť. A hlavne, Otec slúbil, že nikdy neprepočuje prosbu o dar Ducha Svätého, ktorý zostáva tým hlavným „reštaurátorom“ nášho obrazu o Bohu.

Téma je spracovaná „ľudovejšou“ formou, aby neodradila čitateľov bez teologického alebo psychologického vzdelania. V prvej časti zaznie niekoľko základných otázok o karikatúrach Boha – čo je ich základnou podstatou, prečo sa nimi vôbec máme zaoberať, kde a ako vznikajú, ako sa odovzdávajú

ďalej a kde máme čerpať, ak ich chceme nejako popraviť. V druhej časti pomenujeme a trochu rozoberieme niekoľko konkrétnych karikatúr, ktoré sú dnes obvykle „v obehu“.

I. ČASŤ

O karikatúrach Boha všeobecne

*„Boh je vždy viac než len to,
čo sa o ňom dá povedať, vedieť
alebo skúsiť.“*

Majster Eckhart

Podstata a vznik karikatúry

Všetci tušíme, čo je podstatou nakreslenej karikatúry. Maliar si pozorne prehliadne nejakú tvár či postavu, prípadne zaznamenáva určitý výrazný postoj alebo zvláštny spôsob správania človeka. Tento výrazný rys vo svojej kresbe poriadne preženie. Karikaturista si teda úplne nevymýšľa, len zámerne preháňa. Výsledkom je skreslenie skutočnosti. Karikatúra daného človeka v lepšom prípade zosmiešňuje, v horšom prípade ho robí nedôveryhodným alebo ho úplne ponižuje. Pokiaľ sa karikatúra netýka len vonkajšej podoby, ale aj názorov, postojov alebo správania dotyčného, zosmiešnenie osobnosti zasahuje o to hlbšie. Oproti tomu karikatúry Boha alebo falošné predstavy o Bohu väčšinou nevznikajú vedome, s cieľom zosmiešniť Boha (s výnimkou antiklerikálnej tlače). Taktiež zveličujú jeden aspekt na úkor iného. Zdôrazní sa napríklad nejaký biblický výrok, nejaká pravda o Bohu vytrhnutá z kontextu, prípadne nejaký aspekt ľudskej skúsenosti s Bohom a preženú sa *ad absurdum*. Výsledkom je niektorá z karikatúr Boha. Nemôžeme o nej síce povedať, že nemá s Bohom z evanjelií vôbec nič spoločné, ale Boh biblického Zjavenia, Boh Ježiša Krista je zrazu na nepoznanie. Karikatúry Boha sú čisto ľudským výtvorom, presnejšie produktom ľudskej psychiky, ktorá si z čriepkov rôznych informácií a vlastných vzťahových skúseností vytvára obraz Boha, viac či menej odlišný od originálu. Najväčší vplyv na náš

prvotný obraz o Bohu majú skúsenosti s pozemským otcom – dobré, zlé alebo žiadne – a tiež skúsenosti s autoritami. Našťastie nie sme vydaní napospas len nedokonalým ľudským vzorom a vplyvom. V živote každého z nás pôsobí aj Božia milosť, sám Boh túži, aby sme ho spoznali (porov. Jn 17, 25 – 26). Ešte to spomenieme neskôr. Predstava o Bohu nebýva statická. Ako sa človek vyvíja, dozrieva (prípadne aj duchovne zakrpatie) a mení sa aj jeho obraz o Bohu – na lepší alebo horší. Podľa toho sa odvíja jeho vzťah s Bohom, a tým i celý kresťanský život.

Prečo sa vôbec zamýšľať nad karikatúrami Boha?
Ak je viera vzťahom, vzťahom medzi človekom a Bohom, potom každá karikatúra Boha tento vzťah zo strany človeka podstatne ovplyvňuje, narúša a niekedy až znemožňuje. Falošné predstavy o Bohu majú negatívny vplyv nielen na duchovný život jednotlivca, ale často aj na celé teologické prúdy alebo spirituality (myslený spôsob života podľa viery). Ak je Boží obraz v srdci človeka nejakým spôsobom zdeformovaný, čoskoro zdeformuje aj jeho spiritualitu. Karikatúra duchovného života len odráža príslušnú karikatúru Boha a vteluje ju do všetkých oblastí praktického života kresťana. Obraz Boha a spiritualita sú väčšinou komplementárne. Zákonnícky kresťan vyznáva vedome či podvedome Boha zákonníka, človek pasívny a závislý smeruje k predstave Boha ako bábkoherca, kresťanka s trpiteľskou

mentalitou sa pokúša žiť svoj vzťah viery s Bohom ako tyranom a podobne. Pri karikatúrach Boha ide často len o nezrelé a nedokonalé predstavy o Bohu, zodpovedajúce duchovnému veku človeka. Ak si päťročné dieťa predstavuje Boha ako rozprávkového deduška na obláčiku, nie je to až také zarážajúce. Inokedy ide o úsmevné odklony od normálu, ktoré súvisia s pestrosťou ľudských pováh. Nájdeme ich v každom spoločenstve ľudí, samozrejme, aj pri každom pohľade do zrkadla. Taká je jednoducho „Božia záhradka“. V prvom prípade opúšťame karikatúry ľudským aj duchovným zrením, v druhom prípade s nimi pravdepodobne v pokoji dožijeme a budeme prijatí do nebeského príbytku, kde s prekvapením zistíme, že je všetko inak, než sme si mysleli. A hlavne, že Pán Boh je o dosť lepší, krajší a sympatickejší, než sme si ho predstavovali.

Klin do vzťahu s Bohom

Existujú oveľa závažnejšie karikatúry Boha, ktoré úplne zablokujú náš vzťah s ním. Známy pastorálny psychológ Karl Frielingdorf ich priamo nazýva démonické predstavy o Bohu a nemyslí to len v prenesenom zmysle slova.² Tie majú devastujúci vplyv na duchovný život človeka a jeho vzťah k Bohu, a dokonca aj na vzťah k sebe samému a blížnym. Svoj pôvod majú v skutočnom nepriateľovi našej spásy, ako čítame na prvých stranách Biblie. Spomeňme si na to, ako zákerne pôsobil had v raji na prvú ženu,

aby narušil jej láskyplný a dôverný vzťah so Stvoriteľom: „Naozaj povedal Boh: ‚Nesmiete jesť z nijakého rajského stromu!‘“ (Gn 3, 1). Inými slovami: „Ľudia, čo nechápete, že Boh vám šliape po šťastí a slobode? Toto sa vám páči?“ A pritom v základe hadovho tvrdenia tkvie absolútna lož – Boh človeku nezakázal jesť zo všetkých stromov v záhrade. A ten, kto ide človeku po krku, je práve ten Zlý, ktorého Ježiš nazval zlodejom, klamárom a vrahom. Práve on sa snaží obrať človeka o život a o všetky pridružené hodnoty pravého života, ako sú láska, radosť, pokoj, pravda, sloboda a šťastie. Vieme, že prvý hriech ľudí spočíval v neposlušnosti, vôbec nešlo o ukradnuté alebo nahryznuté jablko. Všimnime si jeden závažný detail prvého pokušenia. Had takticky zaútočil práve na Boží obraz v srdci človeka, pretože tým chcel vraziť klin do najcitlivejšieho miesta – do jeho dosiaľ láskyplného a dôverného vzťahu s Bohom. Zamieril svoju otrávenú strelu priamo do srdca prvej ženy, aby tam zasial nedôveru v Boha. Usiloval sa o to, aby od toho dňa v Bohu videla svojho nepriateľa a začala sa pred ním brániť a skrývať, začala si ho „držať od tela“. Aby spochybnila Božie slovo, a naopak, aby začala s dôverou počúvať hada a konať to, čo jej on podsúva.³ Vlastne jej svojou rečou úplne „prehodil súradnice“. Už na prvých stranách Biblie teda vidíme, že karikatúry Boha nám vzťah k nemu nielen komplikujú, ale v dôsledku toho ho aj znemožňujú – tvoria na našej strane akúsi clonu, ktorá nám

zastiera Božiu tvár. Inak povedané, stanú sa maskou na Božej tvári, napríklad grimasou Boha otrokára, ktorá sa na človeka hrozivo alebo netrpezlivo mračí, „dýcha mu na krk“ a neustále vyžaduje vyššie výkony. Iná grimasa Boha len ľahostajne mlčí a nechá sa vo výšinách nedotklivo udobrovať a uplácať obetami človeka. Ďalšia karikatúra Boha vzbudzuje v človeku chronický pocit nedostatočnosti a neprijatia. Tlačí ho svojím pohľadom do smútku a beznádeje, pretože na ňom stále vidí len nedostatky a hriechy, a to aj napriek tomu, že o skutočnom Pánovi svedčí Božie slovo: „Na neho hľadte a budete žiariť a tvár vám ne-sčervenie hanbou“ (Ž 34, 6). Ale aj naopak, napríklad maska „dobráckeho Boha“ vždy len slabošsky mlčí, a to aj v situáciách úplného bezprávia, a sladko sa usmieva aj na niekoho, kto svojím sebecstvom ničí život sebe aj druhým. Táto grimasa môže v živote človeka vyžadovať, aby sa aj stále bezfarebne usmieval a nebol schopný postaviť sa zlu s v domnienke, že to je kresťanská láska.

Extrémne dôsledky života s karikatúrou

Závažné karikatúry Boha (démonické predstavy) o Bohu môžu viesť človeka k dvom extrémnym stavom:

1) k postupnému odumieraniu zaživa, keď veriaci človek nežije z viery, ale živorí, žije akoby odpojený od svojho ja. Navonok síce robí všetko, čo sa od neho žiada, navštevuje bohoslužby, modlí sa, slúži a robí všetko to, čo mu hovorí Božia vôľa, ale jeho

prezradila skutočnosť, že nepohol prstom ani o milimeter navyše, než bolo nutné, a navrátenie mince ešte doplnil nepriateľskou poznámkou: „Pane, viem, že si tvrdý človek: žneš, kde si nesial, a zbieraš, kde si nerozsýpal. Báľ som sa, a preto som išiel a ukryl tvoj talent v zemi. Hľa, tu máš, čo je tvoje“ (Mt 25, 24 – 25). Inými slovami: Si zlý a vydieračský pán a preto

OBSAH

Úvod / 7

I. časť / 11

O karikatúrach Boha všeobecne / 11

Podstata a vznik karikatúry / 12

Prečo sa vôbec zamýšľať nad karikatúrami Boha? / 13

Klin do vzťahu s Bohom / 14

Extrémne dôsledky života s karikatúrou / 16

Božia túžba dať sa nám poznať / 17

Skúsenosť Silvána z Athosu / 18

Vplyv vzťahu s pozemským otcom / 19

Problém vyhoreného pastora / 20

Ateisti vždy neodmietajú Boha / 23

Ako sa šíria karikatúry Boha? / 26

Antisvedectvo o Bohu / 27

Má „reštaurátorské úsilie“ vôbec zmysel? / 29

Zrkadliť jeho tvár? / 31

Pramene poznania o Bohu / 32

II. časť / 37

Najčastejšie karikatúry Boha / 37

Falošné predstavy a karikatúry / 38

1. Staručký Boh / 39

2. Bábkoherec / 43

Hľadanie Božej vôle / 46

3. Boh „policajt“ / 47
4. Boh zameraný na výkon / 53
5. Boh „záchranca“ (pohanská modla) / 59
6. „Niečo“ nad nami (kozmickej energia) / 63
7. „Ktosi“ kdesi nad nami / 66
8. Boh „wellness centrum“ / 69
9. Boh „kamarát“ / 73
Dôvera a bázeň Božia / 75
10. Boh „tyran“ / 77

Krédo „naruby“ / 84

Neverím v Boha... / 85

Poznámky / 87

Kateřina Lachmanov

Karikatúry Boha

Z českého originálu *Karikatury Boha*,
Kosteln Vydř 2014,
prelořila Ľudmila Kovcov
Vydal Spolok svätého Vojtecha – Vojtech, spol. s r. o.,
Trnava 2024, ako svoju 4 505. publikáciu

Edícia *Kresťansk ťivot*, 4. zväzok
Zodpovedn redaktorka Martina Grochlov
Jazykov redaktorka Lenka Bebjakov
Grafick koncepcia a sadzba Pergamen
Ilustrácie Frantiřka Lachmanov
Tlaĉ Finidr, Āesk Těřn
Prv vydanie

www.ssv.sk, eVojtech.sk
objednávky: 033/590 77 18
objednavky@ssv.sk

Ālenskv zľava 15 % platí v obchodnej sieti SSV.

ISBN 978-80-8161-653-2